

ÇİN-ABD MÜCADELESİNDE YENİ EVRE

Son on senedir, gitgide artan ve çok sık kullanılan bir terim var: ABD-Çin ekonomik savaşı. Bu tabir Obama'nın son döneminde Çin'e karşı söylenen sözlerin ve orta vadeli planlanan stratejik hamlelerin neticesinde oluşmuş bir terim. Ancak ben hiçbir zaman Çin ve Amerika'nın arasındaki ekonomik mücadeleye savaş demeyi doğru bulmadım.

Prof. Dr. Burak Küntay

Savaş; bir gücün karşısındaki diğer gücü, nihai olarak ortadan kaldırma mücadelesinin basit adıdır. Oysaki Çin ile Amerika arasındaki ekonomik gerginlik iki tarafında birbirine karşılıklı ihtiyaç duyduğu büyük fırsatlar alanından ibarettir. 90'ların kalitesiz ucuz mallarını üreten Çin; 2000'lerde dünyanın büyük teknoloji firmalarının tedarikçisi haline geldi. 2010'lardan sonra ise dünyanın kaliteli katma değeri yüksek mal üreticisine dönüştü. Yani Çin yıllar içerisinde ham madde pazarı olmanın dışında önce dünyanın üretim merkezi, akabinde de başta bilim tüm katma değeri yüksek değerler üretebilir ülkesi haline dönüştü. Bizim için esas kıyas noktası aslında şu nokta hem madde pazarı hem de tüketim pazarı olarak dünyanın en büyük iki gücü Amerika ve Çin. En kötü dönemlerinde bile aralarındaki ticaret hacmi had safhada. İkisi de birbirine hem ham madde tedariginde hem katma değeri yüksek tüketim pazarı olarak değerlendirmede ihtiyaç duymaktadır. Bunun yanı sıra birbirlerinden aldıkları sayısız beyin göçü bu beyin göçünün sağladığı kültürel kaynaşma ve gerektiğinde birbirlerine olan finansal bağılılıklarının sağladığı ortak güç

1 Prof. Dr. Burak Küntay, Beykoz Üniversitesi Rektör Yardımcısı, Beykoz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi.

bu ilişkiyi benzersiz bir noktaya getiriyor. Çin'in elindeki Amerikan hazine bonolarına baktığınız zaman Amerika'nın göreceği bir zarar herhalde en çok Çin'i batırır. Ya da tam tersini düşündüğümüzde Çin'in ekonomik göreceği zarar Amerikan ekonomisini ciddi sıkıntıya sokar.

"Çin'in elindeki Amerikan hazine bonolarına baktığınız zaman Amerika'nın göreceği bir zarar herhalde en çok Çin'i batırır. Ya da tam tersini düşündüğümüzde Çin'in ekonomik göreceği zarar Amerikan ekonomisini ciddi sıkıntıya sokar."

Kısacası böyle savaş olmaz. Bu yaşanan hadise iki büyük gücün savaştan ziyade birbirlerinin ekonomik ticaret hacminde daha fazla pay alma meselesidir. Çünkü her iki ülkenin de ekonomileri büyüdükçe birbiriyle olan ticari hacmi de artacaktır. Dolayısıyla bu iki ülkenin ekonomik kaderi birlikte dizayn edilmişçesine birbirlerinden ayrı şekillenmesi söz konusu değildir. Bu sebeplerden ötürü sözü geçen Çin-Amerikan Soğuk Savaş'ında olduğumuz gerçeğiye, şu an itibarıyla Çin ile Amerika arasında aynı 1990 öncesi olduğu gibi bir Soğuk Savaş'tan bahsedebilmemiz mümkün değildir.

ABD-ÇİN MÜCADELESİ

Bu analizi burada noktalasak; Amerika ile Çin arasında her şeyin geleceğe dair de sorunsuz olduğunu görüp analizi bitiririz. Oysaki durum böyle değil. Benim uzun zamandır aralarında ekonomik savaş yok sadece bu ticari pay kapma mücadelesidir

dememdeki kasıt işte tam bu. Bugünkü ekonomik avantajlar muhtemelen çok kısa bir süre sonra ülkelerin doğal büyüme güdüsü üzerinden yerini bambaşka bir boyuta bırakacak. Bir devlet iki farklı pazarda (ham madde pazarı, tüketici pazarı) büyüme ihtiyacı hissediyor ve büyürken, üretirken ürettiğini satma ihtiyacı hisseder. Bu siyasi büyümenin ve uluslararası ilişkilerde güç sahibi olmanın mecburi ön adımlarındandır. Amerika ile Çin'in bugün yaşadığı evre ekonomik bazda süregelen birinci evredir ve kanaatimce büyük gerginliğin, güç mücadelesinin en yumuşak dönemindeyiz bence.

Çin son on yıl içerisinde başta Akdeniz, dünyanın birçok bölgesinde limanlar satın alıyor. Bazen gözle görülür bazen görünmez şekilde dünyanın birçok ülkesindeki bölgesel ya da küresel şirketlere ortak oluyor. Son on sene de bunu çok aktif ve hızlı bir şekilde görmeye başladık. Bu hamle ekonomik olarak görülse de aslında dünya siyasetinde yer edinebilmek, etkisini yayabilmek ve ciddi bir yumuşak güç haline gelebilmek için yapılan stratejik hamlelerdir. Bu hamleler zaten yeterince güçlenmiş

olan Çin ekonomisini önce ticaret, ardından teknoloji, son olarak da sosyal politikalarla Amerikan hegemonyasına tehdit teşkil eden bir yapıya gelmesidir.

Hegemonya demişken burada durup asıl güç mücadelesinin ilerde nereye evrileceğini de görelim. Bugün bir yabancı dil öğrenme şansın olsa ilk tercihin hangisi olurdu dendiğinde, büyük ölçüde herkesin ilk tercihi İngilizce oluyor. Çünkü İngilizce hegemon dil haline gelmiş ve bu dilin sahibi ülke Amerika. Bugün dünyanın en iyi üniversiteleri sıralamasında Amerika başta geliyor. Avrupa'dan Cambridge ve Oxford sıralamaya girse de dünya yüksek eğitiminde hala zirvede açık ara Amerika var. Senede kaç Çin yapımı film seyrettik, kaç Hollywood yapımı? Dünyanın en büyük halkla ilişkiler kültürü olan sinemanın merkezi yine Amerika. Sadece Manhattan'ın ve Silikon Vadisi Bölgesi'ni çekip aldığımızda dünya finans merkezi ve dünyanın en katma değeri yüksek sektörlerinin merkezi yine Amerika. Kısacası asıl savaş şimdi başlıyor.

ÇİN'İN YUMUŞAK GÜÇ OLMA DURUMU

Mesele mevcut ekonomik güçlerinin yanında

Çin'in yumuşak güç olma yoluna nasıl evrileceği. Bunun en büyük işaretlerinden biri Çin'in Orta Doğu'daki son dönem hamleleri ile görmeye başladık. Yıllara dayanan İran-Suudi Arabistan gerginliğinde; Çin topa girdi ve yıllardır devam eden iki ülke arasındaki kolay kolay aşılması mümkün olmayacak sorunları bir kenara öteleyip, iki ülkeyi birçok noktada masaya oturttu. Hep söylerim arabuluculuk için gerekli iki şey vardır. Ya arabulucu olan ülkenin diğer ülkelere maddi artılar sağlaması gerek ya da iki tarafında çekindiği ve herhangi bir yaptırımdan korktuğu ülke durumu. Örneğin Çin'de bu gücün ikisi birden olmasına rağmen Amerika'nın çok uzun zaman önce kaybetmeye başladığı yumuşak güç olabilme ve ekonomi ile herkese kazandırarak lider olma durumu dışına çıkmaya başlamıştır. İran ile Suudi Arabistan örneğine baktığınızda Amerika'nın ne bağımsız bir arabulucu olabilmesi artık mümkündür ne tarafsız ne de adaletli. Çünkü Amerika yıllar içerisinde evrimleşen politikaları ile Soğuk Savaş'ın Marshall Planı'nın temelini oluşturan kapital ekonomiler birlikte güçlensin bakışının çok dışına çıktı. Herkesin kazandığı finansal destek ve avantajlarla ile büyüyen platformlar ve ittifaklar zaman içerisinde finansal avantajlarını kaybedip yerini baskı ile yürüyen birlikteliklere bıraktı.

"Dil sorunu kültürünü yaymada bir engel teşkil ediyor. Bu Çin'in uzun vadeli yatırımları ve projeleri ile çözülecek bir unsur. Yıllardır Amerikan hegemonyasında olan üniversite ve bilim alanı, geçtiğimiz senelerde dünyanın ilk on üniversitesi içerisinde Çin üniversitelerini görmeye başladı."

Çin için siyasi güç olabilmek biraz önce anlattığım etkenler doğrultusunda hem zorluklara hem avantajlara sahip. Dil sorunu kültürünü yaymada bir engel teşkil ediyor. Bu Çin'in uzun vadeli yatırımları ve projeleri ile çözülecek bir unsur. Yıllardır Amerikan hegemonyasında olan üniversite ve bilim alanı, geçtiğimiz senelerde dünyanın ilk on üniversitesi içerisinde Çin üniversitelerini görmeye başladı. Çin'in ekonomik artılarını söylemeye gerek yok zaten en avantajlı olduğu nokta onlar. Teknoloji alanında artık sadece üretici değil aynı zamanda

icat eden ve teknoloji bilgisi ve alt yapısı satan ülke konumuna geldi. Kısaca Çin ile Amerika arasındaki ticari mücadele önümüzde yaşayacağımız ve muhtemel gelecek 20 sene içerisinde şekillenecek olan büyük Çin Amerikan mücadelesinin sadece temellerini görüyoruz. Afrika'daki güç mücadelesi, Akdeniz'deki ticaret hakimiyeti, Orta Doğu'da sadece ekonomik değil siyasi güç olma istikameti ister istemez Çin'i ve Çin'in artık ekonominin ötesinde siyasi bir aktör olma zorunluluğu kısa zamanda Amerika ve Çin'i hiç olmadığı kadar gergin bir şekilde karşı karşıya getirecek.

Bu süreç tam anlamıyla bir Soğuk Savaş süreciyle kıyaslanamaz. İki ülkenin hem ham madde hem ticaret pazarlarında etkin olmak için vereceği siyasi güç mücadelesine dönüşecek.

